

Мыслыва Татьяна Анатольевна

**ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ УЗУАЛЬНЫХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В ЖЕНСКОЙ ПРОЗЕ
КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI В**

В статье рассмотрены узуальные фразеологические единицы, представленные в творчестве современных украинских писательниц М. Матиос, Е. Кононенко, С. Майданской, установлено стилистическое наполнение фразеологизмов, раскрыт их стилистический потенциал, показаны возможности контекста в окружении узуальных фразеологических единиц.

Адрес статьи: www.gramota.net/materials/2/2013/4-1/33.html

Источник

Филологические науки. Вопросы теории и практики

Тамбов: Грамота, 2013. № 4 (22): в 2-х ч. Ч. I. С. 117-120. ISSN 1997-2911.

Адрес журнала: www.gramota.net/editions/2.html

Содержание данного номера журнала: www.gramota.net/materials/2/2013/4-1/

© Издательство "Грамота"

Информация о возможности публикации статей в журнале размещена на Интернет сайте издательства: www.gramota.net

Вопросы, связанные с публикациями научных материалов, редакция просит направлять на адрес: voprosy_phil@gramota.net

**YIDDISH VERBS CLASSIFICATION BY MORPHOSYNTACTIC AND SEMANTIC MODIFICATION
(BY THE EXAMPLE OF VERBS WITH PREFIX UNTER-)**

Mel'nik Ekaterina Anatol'evna
Kemerovo State University
melnik-ekaterina@mail.ru

The author suggests the classification of Yiddish verbs with prefix *unter-* by the modification, which is conditionally understood in two aspects: in morphosyntactic and semantic; and in accordance with it reveals: morphosyntactically modified, semantically modified and morphosyntactically and semantically unmodified prefixal verbs.

Key words and phrases: semantics; syntax; morphosyntactic and semantic modifications; prefix; prefixal verb; transitivations (transition of intransitive verb into transitive one); transitive verb; intransitive verb.

УДК 81`373.7:82-3:82`06

Филологические науки

В статье рассмотрены узуальные фразеологические единицы, представленные в творчестве современных украинских писательниц М. Матиос, Е. Кононенко, С. Майданской, установлено стилистическое наполнение фразеологизмов, раскрыт их стилистический потенциал, показаны возможности контекста в окружении узуальных фразеологических единиц.

Ключевые слова и фразы: узуальная фразеологическая единица; стилистическая функция; контекст; препозиция; интерпозиция; постпозиция.

Мыслыва Татьяна Анатольевна

Национальный авиационный университет (Украина)
mi_ne_@mail.ru; predominance@ukr.net

**ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ УЗУАЛЬНЫХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ
В ЖЕНСКОЙ ПРОЗЕ КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI В.®**

Украинские писательницы используют богатый диапазон художественно-изобразительных приемов и средств, которые обеспечивают выразительность и идейно-эстетический потенциал произведений разнопланового направления и предназначения.

Следует заметить, что фразеология играет особенную роль: создает логическое и выразительное эмоционально-образное строение произведения, являясь своеобразной сокровищницей морально-эстетических достижений народа.

Украинская фразеология – разнообразна и многогранна. Вопрос особенностей стилистических функций фразеологических единиц (ФЕ) в славянской лингвистике рассмотрен в работах Л. Авксентьева [1], Н. Алефиренко [2], Я. Барана [3], В. Мокиенка [4], С. Проколевой [5], Л. Скрипник [6], Н. Тимошук [7], В. Ужченка [8] и др.

Но проблема стилистического функционирования узуальных ФЕ в женской прозе 90-х гг. XX – начала XXI в. еще не была объектом специального изучения, что, собственно, и определяет *актуальность нашего исследования*.

Цель статьи – охарактеризовать узуальные ФЕ, определить их стилистическое наполнение в контекстуальной канве женских прозаических произведений.

Поскольку в украинском и зарубежном языкознании граница между узуальным и окказиональным функционированием ФЕ до сих пор остается достаточно условной и зависит от предмета/цели того или иного научного исследования, мы используем традиционное толкование, что узуальные (общезыковые, традиционные) фразеологизмы – те ФЕ, которые используются в традиционных формах, значениях и кодифицированы лексикографической практикой.

Писательницы раскрывают разнообразные стилистические возможности ФЕ, используя их в канве художественных прозаических произведений. Для того чтобы подчеркнуть черты либо характерные особенности персонажа, писательницы сознательно используют ФЕ. Таким образом выражают:

1) **оценочные суждения**, в которых персонаж охарактеризован:

а) манерой поведения, общением, напр.: Поверталися вони (супруги – Т. М.), не поспішаючи. **Перекинулися словом** із водієм сто одинадцятого [9, с. 494] (Е. Кононенко); Ні, що ти, я нічого... він такий гордий і неприступний, як ти... В усякому разі, так мені тоді видавалося... Але тепер, коли я тебе знаю краще, –

перше враження, здається, виявилось помилковим... Холод і неприступність – то єдине, чим ви були схожі, **як дві краплі води** [Там же, с. 311] (С. Майданская);

б) уровнем образованности, напр.: А їхні письменники – ну хоча б одне знайоме ім'я... все **темний ліс** [Там же, с. 348] (Е. Кононенко); Бо його Ліля тоді ще стояла на сцені, навіть не думаючи старіти, і хоч, може, **зірок із неба не хапала**, але коли виходила в епізоді – всі дивилися тільки на неї [Там же, с. 740] (С. Майданская).

Оценочное мнение, которое характеризует персонаж в соответствии с физическими свойствами, может приобретать другую стилистическую окраску. В новелле Е. Кононенко «Драні колготи» ФЕ мати золоті руки выполняет иронично-юмористическую функцию, напр.: А головне, Василь (любовник Ирины – Т. М.) мав **золоті руки**. Кран на кухні починав текти саме тоді, коли в Ірини був вихідний, у чоловіка – робочий, а бабуся забирала малу до себе. Збіг цих обставин надзвичайно важко передбачити. Яке реле Василь встановлював на крані – невідомо, проте його система діяла бездоганно [Там же, с. 623] (Е. Кононенко);

в) положительными чертами характера героя, напр.:

– трудолюбие: Та що мовчки – тато так і сказав Іванові: «Хіба вже вмирати будеш із голоду ти чи твої діти, а інакше – не думай спродувати це добро. Воно мені дісталось **кривавим мозолем**» [Там же, с. 402] (М. Матиос); Алекс віртуозно керував ними і як швидко вони все зробили **під його рукою!** [Там же, с. 130] (Е. Кононенко);

– достоинство, самоуважение: Бог з ним, з тим гордим собою Олександром Риженком, він, Олександр Чеканчук, також **знає собі ціну** [Там же, с. 269] (Е. Кононенко);

– удачність: – Вся родина: діти, жінка, мати, брати і сестри, всі живі, нікого навіть не дряпнуло, ти уявляєш – це ж чудо! Це справжнє щастя! Він **народився в сорочці!** [Там же, с. 425] (Е. Кононенко);

г) отрицательными чертами характера героя, напр.:

– избалованность: Рік перед тим померла бабуня, а ще – Славко... він пішов од них... якби хоч до іншої, кращої, а то... вередливий **мамчин синок**... добре – хоч бабуня вже цього не бачила – вона завжди відстоювала непохитність шлюбного інституту [Там же, с. 647] (С. Майданская);

– забывчивость: – Я вже казала: в тебе зовсім **дірява голова!** То була не жона, а мама! [Там же, с. 156] (Е. Кононенко);

– бестактность: А що ж вона їй скаже? Певне, запросить на концерт юних виконавців з регіонів у Будинок вчених, який організує їхня фундація. – Вам потрібна публіка у глядацькому залі? – Марина у **своєму репертуарі**. – Як не хочеш, то не приходь. – Ні, я хочу, якщо безкоштовно [Там же, с. 596] (Е. Кононенко);

2) внутренние эмоциональные состояния:

а) отчаяние, безысходность. Эта группа достаточно многочисленна и представлена, прежде всего, в произведениях М. Матиос, напр.: – Иди додому. Я чую щось недобре. – Андрій? – Ні. – А що? – Не знаю. Але недобре. – Іван... – зітхнув хлопець, і йому **опустилися руки** [Там же, с. 624] (М. Матиос);

б) счастье. ФЕ як нова копійка в значенні «опрятный, аккуратно одетый, чистый» в романе С. Майданской приобретает другое семантическое значение, а именно – «быть чрезвычайно довольным, радоваться по определенному поводу», напр.: Певно, здогадався, що шукала його, і тепер світився, **як нова копійка**... от іще... сліпа... [Там же, с. 307] (С. Майданская);

в) заинтересованность, необузданность, напр.: Майя Гаврилівна раптом запрагла **хоча б одним оком** глянути, а що там у цьому пакеті... [Там же, с. 467] (Е. Кононенко);

г) восторг, напр.: Очевидно та, в джинсах, погана господиня, а наша – хазяечка **хоч куди** [Там же, с. 319] (Е. Кононенко);

д) удовольствие, напр.: – Ну, то передай хазяїну, що все вийшло. **Комар носа не підточить...** [Там же, с. 306] (Е. Кононенко);

е) сильное беспокойство, волнение, напр.: Вже вечір другого дня, і Лариса **не знаходить собі місця** в оновленій квартирі. Сьогодні рано вранці він (Алекс – Т. М.) дзвонив по мобільному. Лариса що десять хвилин виходить на балкон, а потім вертається до кімнати, щоб не пропустити дзвінка... Зовсім темно, а його нема [Там же, с. 270] (Е. Кононенко);

ж) умиление, напр.: Хилію, тату, голову, на ваші груди, але не плачу. Є від чого, тату, в цім світі плакати. Але, коли би **пустила сльозу** – то, певно, би зітліла з плачу [Там же, с. 586] (М. Матиос);

з) угнетение, напр.: Ні – це неможливо. Треба **взяти себе в руки**... На чорному циферблаті без цифр минула друга година ночі [Там же] (С. Майданская).

Кроме того, на страницах прозаических произведений использован целый ряд узуальных ФЕ, которые обозначают различные периоды времени. Напр., «очень быстро»: Доця гасла **на очах**, лише її донедавна запале черевце почало вивершуватися, як на дріжджах [Там же, с. 471] (М. Матиос); «быстро и в большом количестве»: А по селах, **як гриби по дощеві**, росли винокурні і броварні... [Там же, с. 169] (С. Майданская); «очень рано»: Даруся не могла пити гіркі настої – **ні світ ні зоря** сама тягнула маму до ріки – і вони тихенько дріботіли уздовж берега аж до оцього, старого тепер, млина, а потім вертали назад [Там же, с. 633] (М. Матиос); «с небольшим превышением (при определении приблизительного количества)»: А перший раз, поки військо забралось із перестрашеного села, його вояки встигли наробити по людях чимало шкоди. Всього лише за маленький місяць з **гаком** [Там же, с. 146] (М. Матиос); «никогда»: Але коли народився наш син, з'яву якого він оспівував у віршах, він відчув, що дитячий крик є вкрай шкідливим для поетичного натхнення, і шукав нагоди не бути дома **ні вдень, ні вночі** [Там же, с. 55] (Е. Кононенко).

ФЕ могут **подчеркивать межличностные отношения** героев. В частности, ФЕ использованы в значениях:

а) превзойти кого-либо в чем-либо, напр.: Ні, це не метод боротьби з труднощами. Захотілося **втерти носа** негідникові Тимченку! Ти женився на Кудріній, а я вийду заміж за Кристенсена! [Там же, с. 135] (Е. Кононенко);

б) ругаться с кем-нибудь, спорить, напр.: – Ох і **давали ми собі духу**, пригадуєш, Борю, коли знімали отой учебовий ролик на п'ятнадцять хвилин про те, як навчитися англійської мови... [Там же, с. 178] (С. Майданская);

в) заканчивать, прекращать отношения, напр.: – Нам з тобою ще жодного разу не вдалося домовитися. Слухай – давай краще нічого не міняти... Хай все залишається так, як і було... – Зрозумій нарешті – моя біда в тому, що я не можу нічого ні залишати, ані міняти... Краще вже **поставити крапку** [Там же, с. 688] (С. Майданская);

г) безразличие к родителям, напр.: Петро **одним вухом** слухав батькову монотонну розповідь, одночасно працюючи з калькулятором: хай тішитися старий, коли ще вийде за свого глухого паркану? [Там же, с. 141] (М. Матиос).

В языке персонажей ФЕ могут быть также логическим центром языковой ситуации, а именно: прогнозирование, напр.: ...*Пінзель має «ніти» з цього світу – означало це смерть чи інший спосіб відходу, невідомо...* [Там же, с. 279] (Е. Кононенко); недовольство, напр.: – *Аби це знати як... Але тут би дати раду зі звичайними земними історичними архівами* [Там же, с. 180] (Е. Кононенко).

Для иллюстрации языка персонажей в женской прозе писательницы используют разные стилистически сниженные фразеологизмы, которые во «Фразеологическом словаре украинского языка» [9] сопровождаются соответственными пометками:

‘неуважительно’, напр.: – *Знаєшся на хіромантії? – Ані бельмеса... працюю за інтуїцією... – ось і запонка, вона таки його* [Там же, с. 26] (С. Майданская);

‘грубо’, напр.: *Відчуваю на собі його запитливий погляд і додаю, здається, зовсім недоречно: – не те, що моя конура у дідька в зубах... Що це я тримаю тебе під дощем?.. Ходімо* [Там же, с. 202] (С. Майданская);

‘фамильярно’, напр.: *Шеф вважає, що, як він зорганізував своїй співробітниці позапланові канікули, то тепер може ганяти її (Ларису – Т. М.) у хвіст і в гриву* [Там же, с. 743] (Е. Кононенко);

‘шутливо’, напр.: *Вона ніколи не здогадувалася, що чоловіків можна міняти, як рукавички* [Там же, с. 392] (М. Матиос).

В противовес стилистически сниженным ФЕ используются и книжные словосочетания, которые во «Фразеологическом словаре украинского языка» [9] маркированы пометкой ‘книжн.’, напр.: *Та кожного разу Причина підстерігала нас. Вона таки знаходила ту мить, той віддих, ту Ахіллесову п'яту і впиалася в нашу свідомість тупою депресією неприкаяності* [Там же, с. 589] (С. Майданская); *Етеменанкі – храм наріжного каменя неба і землі, де розташовувалася наша дев'ятиповерхова вежа – зикурат* [Там же, с. 86] (С. Майданская).

Неоспоримым доказательством того, что контекст является очень важным при определении стилистического наполнения ФЕ, есть тот факт, что одна и та же ФЕ в разном контекстуальном окружении может отличаться своей стилистической окраской. Так, ФЕ *ні за які гроші* [Там же, с. 172] может быть логическим центром разных языковых ситуаций, а именно – угрозы, напр.: *А брата мого лишишся, бо я тобі це не подарую ні за які гроші* (М. Матиос); или результатом наблюдений, напр.: *А невже справжні мистецтвознавці не можуть бути шахраями? – Тільки експертами шахраїв! Можете мені повірити, я добре знаю своїх колег. Але знаю й тих, хто не продасться ні за які гроші* (Е. Кононенко).

Контекстуальное окружение также может вносить определенные коррективы в семантическое значение фразеологизмов, напр., ФЕ *не першої свіжості* [Там же, с. 631] добавляет к своим кодифицированным значениям «1) не очень чистый, немного поношенный (об одежде); 2) уже известный, не новый (о новостях)» еще одно «немолодой; человек пожилого возраста», напр.: *Потім завітала ще одна пара не першої свіжості, але вони погортали меню, й не лишилися в «Едемі», пішли далі* [Там же] (Е. Кононенко).

Оставаясь такими же по своему компонентному составу, сочетаемости, коннотациям, узуальные ФЕ выделяются спецификой способов ввода их в тексты. Таким образом, фразеологизмы могут занимать место:

– препозиции, в которой они реализуют свое первоначальное значение, напр.: *Живої душі близько не чути* [Там же, с. 228] (М. Матиос);

– интерпозиции, в которой они конкретизируют семантическое наполнение предложения, напр.: *А Чев'юків середульший син Андрій випадково, але ніс у ніс, перестрів його (Івана Варварчука – Т. М.) якраз коло самої жидівської корчми* [Там же, с. 437] (М. Матиос); *Так, Неля краєм вуха чула, як в ефірі звучало: «...на слова Олександра Тимченка!»* [Там же, с. 309] (Е. Кононенко). Самой активной для узуальной ФЕ есть именно интерпозиция;

– постпозиции, в которой они используются как логическое заключение, напр.: *Бо навіщо? Я ж пам'ятаю усе, до нитки* [Там же, с. 434] (М. Матиос); – *Скільки того джему на чотирьох порядних людей, які не зловживають алкоголем, – облизує ложку Макс. – Лише на один зуб* [Там же, с. 273] (С. Майданская).

В заключение хотим отметить, что анализ конкретных произведений украинских представительниц женской прозы 90-х гг. XX – начала XXI в. показывает, что определение стилистической нагрузки фразеологических оборотов возможно только в их контекстуальном окружении. Узуальное использование ФЕ в языке произведений М. Матиос, Е. Кононенко, С. Майданской обусловлено основными стилистическими функциями: эмоциональная характеристика персонажа, детализация описываемого в тексте, раскрытие внутреннего мира героев прозаических произведений. Введение узуальных фразеологизмов в предложение может происходить по-разному: ФЕ могут занимать место препозиции, интерпозиции и постпозиции, что также обусловлено их смысловой и стилистической нагрузкой.

Список литературы

1. **Авксентьев Л. Г.** Сучасна українська мова: фразеологія: посібник для студентів філологічних факультетів університетів. Харків: Вища школа, Вид-во при Харків. ун-ті, 1983. 137 с.
2. **Алефиренко Н. Ф.** Фразеологія в свете современных лингвистических парадигм: монография. М.: Эллис, 2008. 271 с.
3. **Баран Я. А.** Фразеологія у системі мови. Івано-Франківськ, 1997. 176 с.
4. **Мокиенко В. М.** Славянская фразеология. М.: Высш. шк., 1980. 207 с.
5. **Прокольева С. М.** Механизмы создания фразеологической образности. М.: Высшая школа, 1996. 200 с.
6. **Скрипник Л. Г.** Фразеологія української мови. К.: Наук. думка, 1973. 280 с.
7. **Тимошук Н. П.** Функціонування фразеологізмів у романах Йозефа Рота: дисс. ... канд. філол. наук. Л., 2005. 213 с.
8. **Ужченко В. Д.** Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. К.: Знання, 2007. 494 с.
9. **Фразеологічний словник української мови** / за ред. В. М. Білоноженко та ін. К.: Наук. думка, 2008. 1104 с.

USUAL PHRASEOLOGICAL UNITS FUNCTIONING IN WOMEN'S PROSE OF THE END OF THE XXTH – THE BEGINNING OF THE XXIST CENTURY

Myslyva Tat'yana Anatol'evna
National Aviation University (Ukraine)
mi_ne_@mail.ru; predominance@ukr.net

The author considers usual phraseological units represented by the creative works of contemporary Ukrainian writers M. Matios, E. Kononenko, S. Maidanskaya, determines the stylistic content of phraseological units, reveals their stylistic potential, and shows the possibility of context in the environment of usual phraseological units.

Key words and phrases: usual phraseological unit; stylistic function; context; preposition; interposition; postposition.

УДК 800:61–057.875

Педагогические науки

Статья раскрывает особенности использования разноуровневой технологии обучения на занятиях по казахскому языку в медицинском вузе. Основной акцент сделан на описание процесса внедрения разноуровневого обучения казахскому языку в русскоязычной аудитории. Описаны уровни обучения применительно к казахскому языку, определен набор умений и навыков, соответствующих каждому уровню.

Ключевые слова и фразы: коммуникативная компетентность врача; коммуникативные навыки; уровень владения языком; разноуровневое обучение; разноуровневые задания.

Насырова Алия Базарбаевна, к. пед. н.

Карагандинский государственный медицинский университет (Казахстан)
alya9300@mail.ru

**РАЗНОУРОВНЕВАЯ ТЕХНОЛОГИЯ
В ОБУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ[©]**

Профессиональная компетентность врача определяется его деятельностью в системе «человек – человек». Из этого следует, что особое внимание в системе профессиональной подготовки медицинских кадров следует уделять развитию коммуникативной компетенции в специальной сфере, которая, как справедливо замечает С. А. Ефименко, «включает понимание и толкование профессиональных терминов, понятий (например, в беседе с коллегами, врачами разных специальностей, медсестрами и людьми, не имеющими отношения к медицине); понимание вербальных, формальных (формулы, графики) и невербальных средств (мимика и жесты в беседе с больным; умелое обращение со специально подготовленным материалом)» [2, с. 9].

На занятиях по казахскому языку у студентов формируются коммуникативные навыки, которые в дальнейшем они могут применить в своей практической деятельности. Овладение коммуникативными навыками в сфере государственного языка особенно необходимо будущим врачам, так как важнейшим фактором, определяющим успех лечения, является взаимодействие между врачом и пациентом. В этой связи развитие речевой деятельности студентов приобретает особую значимость.

Развитие речевой деятельности студентов требует применения новых технологий. Новая технология – это методическая система, предназначенная для формирования и развития знаний и умений студентов [3].

В данном контексте традиционное обучение не может быть ведущим в целостном образовательном процессе. Значимыми становятся те составляющие, которые развивают индивидуальность студента, создают все